

נשרים במחוז צפון 2022

ספיר שמחי, נילי אנגליסטר, אוהד הצופה,
יגאל מילר, חוה גולדשטיין, עמית דולב

פברואר 2023

סיכום: יפעת ארצי

תקציר

- אוכלוסיית הנשרים הכללית בצפון בשנת 2022 מונה כ-44 נשרים. מתוך 12 ניסיונות קינון בכרמל בשנה זו, פרחו 6 פרחונים.
- 13 נשרים פגועים תועדו בבר.
- 4 נשרים שוחררו השנה בצפון ו-9 גוזלים גדלו בגרעיני הרבייה.
- נכון לסוף 2022 פעילים במחוז צפון 25 נשרים ממושדרים.

רקע

בעבר דגרו הנשרים במצוקים בכל הארץ, מהגולן והגליל בצפון ועד מכתש רמון בדרום. מאז שנות השמונים פחת מספר הנשרים ממאות רבות של פרטים ועשרות קינים, לכ-200 פרטים וקינים בודדים מדי שנה בשנים האחרונות. הרעלות מהוות את הגורם העיקרי להתמעטות. גם בעשור האחרון התרחשו אירועי הרעלה אשר גבו את חייהם של עשרות נשרים.

עקב מצבם הקשה של הנשרים בישראל, מתקיים מאז 1996 מאמץ למנוע את הכחדת הנשרים במסגרת פרויקט פורשים כנף (שותפות בין רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וחברת החשמל לישראל) ובסיוע גופים נוספים, במגוון דרכים להצלת האוכלוסייה: אספקת מזון להבטחת זמינות מזון נקי מכימיקלים, מיגון קווי מתח מפני התחשמלות, הקמת גרעין רבייה להשבה, תאום עם חיל האוויר והתעופה האזרחית למניעת הפרעות כלי טיס, שמירה על קינון מפני הפרעות, ניטור האוכלוסייה תוך סימון ומעקב טלמטרי לשם זיהוי האיומים וכבסיס להבנת הדמוגרפיה שלהם וכן בעת הצורך, יבוא נשרים מחו"ל להגדלת גרעין הרבייה ולהשבה לטבע.

מטרה

ריכוז המידע המצטבר על אוכלוסיית הנשרים בצפון ופעולות האישוש, לקבלת תמונה על מצב הנשרים בצפון, ולבחינת תוצאות פעולות הממשק.

שיטות

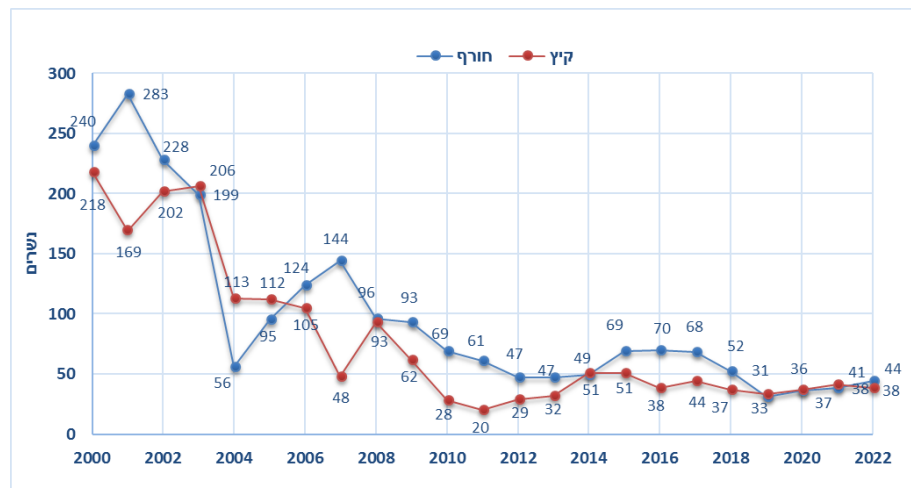
איסוף מידע מסקרי קינון, ממאגר תצפיות רט"ג, מגרעין הרבייה ומהממשק ופרטים מסומנים, והשוואה לשנים קודמות.

תוצאות

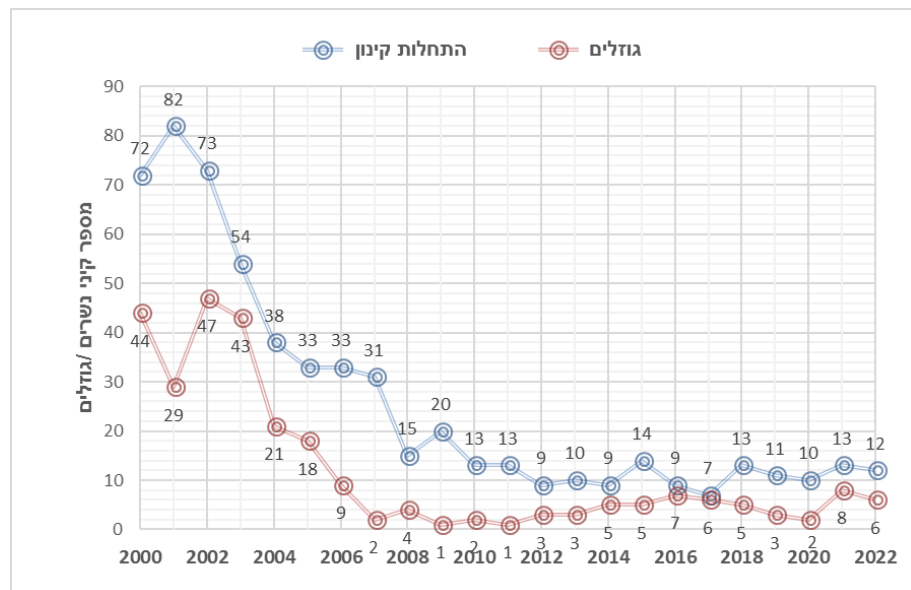
להלן ריכוז המידע על אוכלוסיית הנשרים והממשק במחוז צפון, מעודכן לסוף 2022.

א. גודל אוכלוסייה: פעמיים בשנה, בפברואר וביוני, מתקיימת ספירת נשרים מרוכזת בכל אזורי הנוכחות של נשרים בישראל. מספר הנשרים במחוז צפון ב-2022, כולל נשרים ממושדרים שלא נצפו בעין, היה 44 בחורף ו-38 בקיץ (איור 1). נתון זה מעט גבוה משנה שעברה, כאשר ניכרת מגמת עליה מתונה מ-2019.

איור 1: תצפיות ישירות בנשרים בספירות מרוכזות במחוז צפון בקיץ (קו אדום) ובחורף (קו כחול), שנים 2000-2022

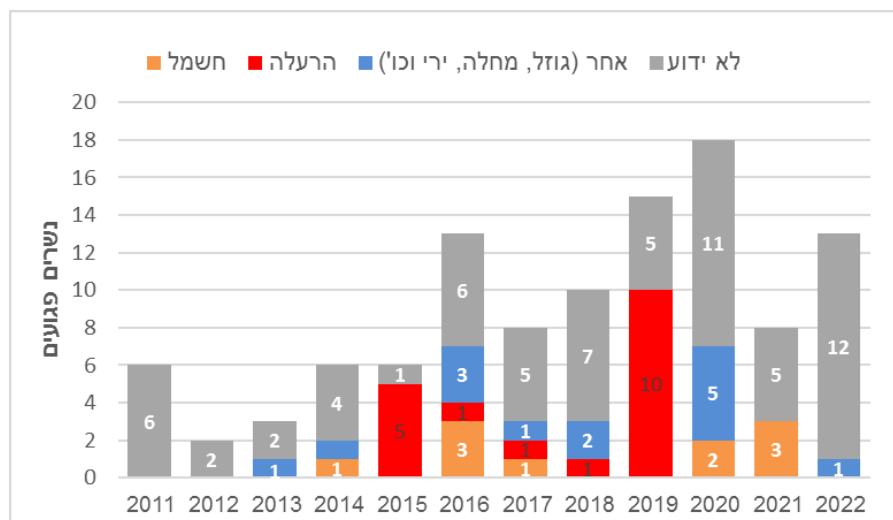
איור 2 : מספר התחלות קינון (קו כחול) ומספר פרחוני נשרים (קו אדום) במחוז צפון, שנים 2000-2022

קינון: בשנת 2022 תועדו 12 התחלות קינון של נשרים, כולן בכרמל (שני קינים בספונים והשאר בנחל גלים).

ביצה אחת הוצאה מקן בנחל גלים בעקבות מוות של הזכר, ועל כן הגוזל גודל בשבי וישוחרר לאחר איקלום של כשנתיים. הנקבה הספיקה להפריח גוזל נוסף עם זכר אחר. מתוך ניסיונות הקינון בשנה זו, 6 הצליחו לגדל צאצאים לפריחה, כולם בקינים במצוק גלים (איור 2). מאפייני האוכלוסייה המקננת: מוצא הפרטים שקיננו - 8 שוחררו מגרעיני הרבייה, 2 פרטים אשר הובאו מחו"ל והשאר נשרי בר. גילם הממוצע של ההורים שקיננו - 10.2 שנים (סטיית תקן 3.8). בהתבסס על 17 פרטים עבורם ידועה היסטוריית הקינון, לכל פרט באוכלוסייה המקננת יש בממוצע 4.6 ניסיונות קינון (סטיית תקן 3.3, תיעוד נתונים מאז 2012).

ב. פגיעה ותמותה: בשנת 2022 תועדו במחוז צפון 13 נשרים שנפגעו בבר, שלושה בגולן ותשעה בכרמל. מהם, 6 נפצעו ו-7 מתו (איור 3). פרט אחד הוא גוזל שמת בקן, והשאר פרטים בוגרים. חלקם סבלו ממצב גופני ירוד או שברים, אך לא ניתן היה לאבחן את הגורם לפגיעה. בנוסף נפגעו/מתו 4 נשרים בכלובי הרבייה.

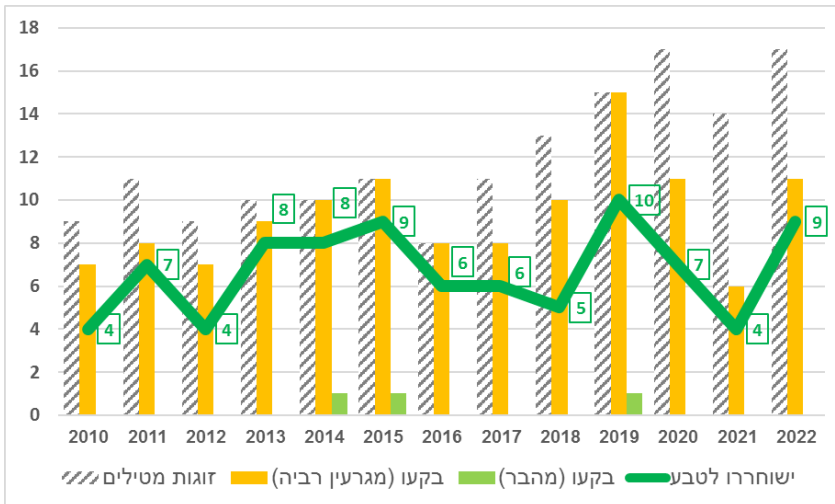

איור 3: נשרים פגועים במחוז צפון, 2022-2010.

ג. ממשקים לתגבור האוכלוסייה: תגבור נשרים לטבע מבוסס על שחרור נשרים שמקורם בגרעין הרבייה. בנוסף שוחררו נשרים שיובאו מחו"ל (עד 2019) ושאינם מתאימים להגדלת גרעיני הרבייה.

נשרים מחו"ל: בשנים 2015-2019 הובאו 126 נשרים מחו"ל לצורך הגדלת גרעין הרבייה. מכיוון שכמות הנשרים שנשלחה מספרד גדולה מיכולת האחזקה לשם רבייה, וכן גילם הצעיר שאינו מתאים לרבייה, חלקם שוחררו לטבע (75). כיום נותרו 31 נשרים מחו"ל בגרעיני הרבייה. שלושה פרטים מחו"ל ששוחררו לטבע, קיננו בשנים האחרונות במצוק גלים.

גרעין רבייה: בשנת 2022 הודגרו 15 ביצים פוריות הביצים מודגרות במדגרה בגן-החיות התנכ"י. 9 גוזלים בקעו, גודלו והועברו לאקלום לקראת שיחרור לטבע. זוהי עליה במספר הגוזלים בהשוואה לשנה שעברה (איור 4).

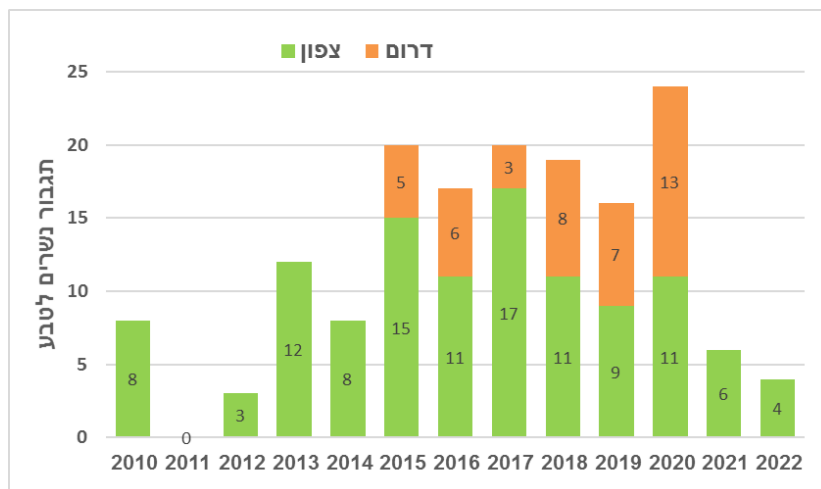

איור 4: פעילות גרעין הרבייה
מספר זוגות שהטילו (עמודה אפורה), בקיעת ביצים שמקורן מגרעין רבייה (עמודה כתומה), מהבר (עמודה ירוקה) ומספר גוזלים ששוחררו או ישוחררו לטבע (קו ומספרים ירוקים).

שחרור נשרים לטבע: אקלום הנשרים לקראת שחרור מתבצע בכלובי אקלום בחי-בר כרמל, בגמלא ובדרום הארץ. בעשור האחרון שוחררו לטבע בישראל 161 נשרים שמקורם במשקים המתוארים לעיל, מהם 119 במחוז צפון.

בשנת 2022 שוחררו בצפון 4 נשרים מגרעיני הרבייה (איור 5). בנוסף שוחררו 4 פרטים מהטבע ששוקמו בביה"ח לחיות-בר. היקף זה של תגבור נשרים לטבע בצפון נמוך משנה שעברה. בדרום הארץ לא שוחררו נשרים בשנתיים האחרונות.

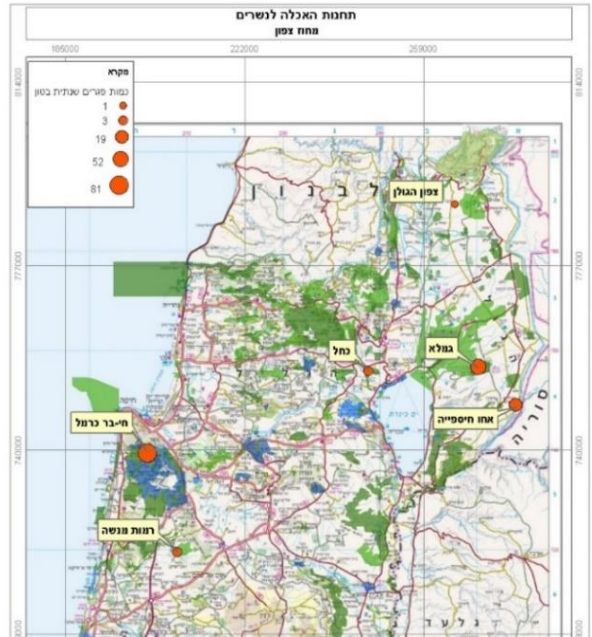
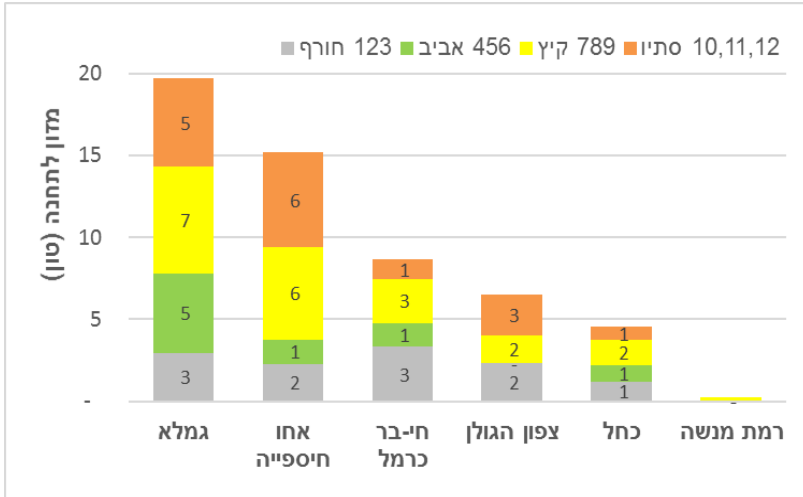
עם הפסקת יבוא הנשרים מחו"ל בשנים האחרונות הצטמצם מספר הנשרים המושבים לטבע, והוא מוגבל לתוצרי גרעיני הרבייה המקומיים.

איור 5: תגבור נשרים בצפון (ירוק), ובדרום (כתום) 2022-2010

ד. תחנות אספקת מזון: במהלך 2022 היו פעילים 6 אתרי אספקת מזון, שבהם סופק מזון עבור נשרים (מפה 1): חי-בר כרמל, רמת מנשה, כחל ו-3 תחנות בגולן: גמלא, אחו חיספייה וצפון הגולן.

באתרי אספקת המזון הוכנסו כ-54 טון פגרים, שהתקבלו מ-42 משקים שונים. רוב פריטי המזון הם צאן (45% מהפרטים), פרות ועגלים (33%). בנוסף סופקו סוסים וחזירים. התחנות שתופעלו בהיקף הנרחב ביותר הן תחנת חי בר כרמל, גמלא ואחו חיספייה (איור 6), בהן סופקו פגרים בכמות גבוהה. תחנת כחל, חדשה יחסית לשאר התחנות בצפון, תופעלה לאורך כל השנה. בתחנת רמת מנשה סופק עגל אחד בלבד.

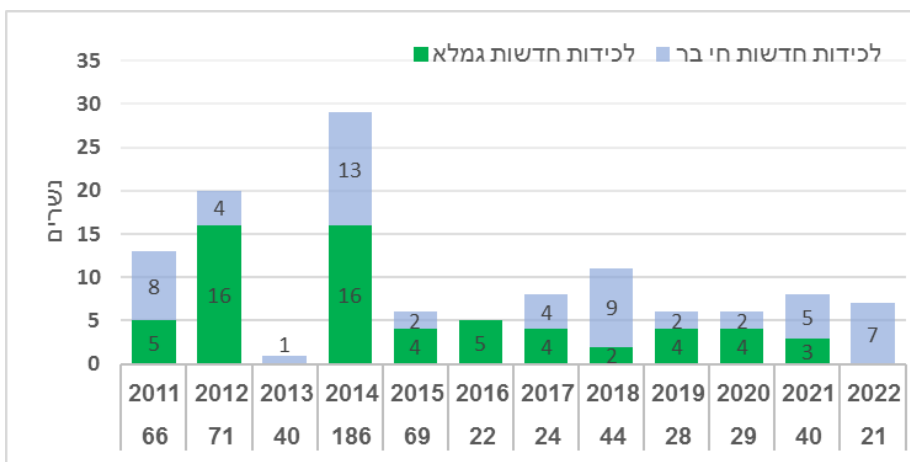
מפה 1: תחנות אספקת מזון לנשרים במחוז צפון.

איור 6: כמות מזון שסופקה ב-2022 בתחנות במחוז צפון, בחלוקה לעונות.

ה. לכידה, סימון ומשדור: כלובי הנשרים בגמלא ובחי-בר כרמל משמשים עונתית גם כמלכודות, ונפתחים לסירוגין מחוץ לעונת הקינון, בחודשים אוגוסט - נובמבר.

בשנת 2022 נלכדו נשרים במלכודת חי בר כרמל בלבד. הלכידה כללה 21 נשרים, מהם 7 נשרים לא מסומנים והשאר לכידות חוזרות (איור 7).

מספר הפרטים שאינם מסומנים שנלכדו, הוא עדות עקיפה לפוטנציאל הגיוס באוכלוסייה, ועומד על 5-11 פרטים לשנה ב- 8 השנים האחרונות. לכידה חוזרת של נשרים מאפשרת קבלת מידע על מידת חשיפה או התפרצות של גורמי מחלה (לדוגמה, מיקופלסמה, שנחשדת כגורם הפוגע בשרידות עוברים או גוזלים מיד לאחר הבקיעה), וכן חידוש אמצעי הסימון אם יש צורך.

איור 7: מספר נשרים מהבר שנלכדו וסומנו לראשונה במלכודות חי-בר וגמלא, 2022-2011 (בתחתית ציר X- מספר נשרים שנלכדו בכל שנה).

נכון לסוף שנת 2022, פעילים בצפון 25 נשרים ממושדורים, מהם מתקבלות התראות ממערכת טלגרם לסיוע בסניטציה ולמזעור הפגיעה מהרעלות.

סיכום

בשנת 2022 חל שיפור קל בגודל האוכלוסייה לעומת שנה קודמת, שהוא המשך לעלייה המתונה הנצפית מאז 2019. הצלחת הקינון מעט נמוכה משנה שעברה, אך גבוהה מרוב השנים בעשור האחרון.

למרות זאת אוכלוסיית הנשרים בצפון ישראל עדיין מונה מעט פרטים ואתר קינון יחיד, ומצויה בסכנת הכחדה חמורה.

